

"Kom ut till stränderna de ödsligt sköna"(Evert Taube.)

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 19-2017
från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget

Vi fortsätter vår resa

till fots längs bjärekusten. Den som vi påbörjade i förra Nyhetsbrevet. Det var efter en vädjan från en läsare i Texas i USA, som jag bestämde mig för att tillsammans med Nyhetsbrevets läsare uppleva en "vandringstur i ord" längs bjärekusten.

I förra brevet avverkade vi sträckan från Stensåns mynning till den klippiga kusten väster om Gröthögarna. För att inte göra brevet alltför långt var det nödvändigt att göra ett urval bland upplevelserna. Jag får trösta mig (och läsaren....) med att en betydligt mer omfattande "reseskildring" finns i boken **NÄRA HAVET trivs jag bäst.**

Nu har vi siktet inställt

på det som kommer närmast - den yttersta delen av halvön, Torekov, Hallands Väderö mm.. Redan från höjderna vid Hovs Hallar fick vi kusten norr om Torekov samt Hallands Väderö, Vinga Skär mm i sikte.

Från en udde vid Råle hamn kan vi nu notera, att vi från en och samma plats kan skymta den yttre delen av Kullahalvön i söder, samtidigt som vi mot norr kan följa den halländska kusten med blicken – från Halmstad och vidare mot Falkenberg.

Det är bl.a. dessa vida vyer som gör denna vandring längs kusten så spännande och överväldigande.

Framme i Torekov.

Kan vi slå oss ner i "hägnet" av sjöfartsmuseet. Den aktre delen av det som en gång var "Fram av Brantevik". Vi finner snart att vi befinner oss mitt i ett stycke sjöfartshistoria. Minnen från olika historiska epoker omger oss.

Från vår plats kan vi låta blicken söka sig mot den mjukt buktande sandstranden. Denna bukt och denna strand är ju orsaken till, att ett samhälle började växa fram här en gång för mycket länge sedan. En strand lämplig att efter fisketuren dra upp båten på land. Från början fanns ju ingen hamn. Denna lilla bukt låg dessutom väl skyddad mot havet av en bastant naturlig vall.

Med tiden kom sjöfarten

och fisket att få en allt större roll för samhället. En hamn skapades. Den har sedan utvecklats i många etapper.

Allt fler av byns invånare knöts efter hand till havet. Från århundradena framöver finns rader av dokument som berättar, hur samhället i allt högre grad "impregneras" av havet, dvs sjöfarten och fisket.

Många torekovsbor ger sig till sjöss. Med tiden utgör sjöfolket en stor del av byns invånare.

Denna sjöfartsindränkta historia

upplever vi i hög grad på den plats där vi nu slagit oss ner. I fartygets inre – Torekovs sjöfartsmuseum - kan vi nu uppleva bl.a. de trånga utrymmena som sjömännen på den tiden hade att bo i.

I Skjulet, som ligger alldeles intill och som utgör en del av sjöfartsmuseet, berättar de många namnbräderna om den dramatik som utspelats på denna kust, när stormen och ett upprört hav drivit in fartyg mot strandens klippor.

Om ett dramatiskt dygn

kan en förteckning i Skjulet berätta. Året var 1882. Inom ett dygn förläste fem(!) fartyg här. Vi kan i olika källor läsa om de hjältedåd som utfördes av Torekovs invånare för att rädda besättningarna på de fartyg som slogs sönder mot klipporna längs stranden.

Detta fasornas dygn, tillsammans med många andra förlisningar, gjorde att planerna på att bygga en fyr på Hallands Väderö fick förnyad kraft. 1884 stod den fyren klar.

Mer dramatik

bjuder Torekovs historia på. Allt gäller inte sjöfarten. 1858 hände det som man i den tidens tätbebyggda samhällen alltid fasade för:

Elden kom lös. Så skedde 1858.

En kraftig vind gjorde att elden spred sig snabbt. Med hus byggda i trä, försedda med halmtak, och placerade tätt intill varande, med smala gator, gick det hela mycket snabbt. Resultatet innebar en katastrof för många i samhället – och för samhället som sådant.

En period i Torekovs historia

som är särskilt intressant, är medeltiden. Jag tänker på perioderna när "sillen gick till" i ofattbara mängder i havet. Vittnesbörden om detta är många. I "Historia om de nordiska folken" (1559 kan vi läsa att "*...sillen stod så tätt att näten gick sönder...*")

Det här ledde till att en sillindustri växte fram. Sillen blev en stor exportvara. En sillmarknad utvecklades på Hallands Väderö.

Sillen från torekovsområdet betraktades som en läckerhet. I Gösta Andreus "En bok om Torekov" får vi veta, att denna uppskattning kom från flera av den tidens "kändisar". Enligt samma bok skickades varje år en tunna sill till Martin Luther och Philip Melanchton, reformationens skapare...

Sverige äldsta varmbadhus

som ännu är i drift ligger nära vår utsiktsplats. Det står som en påminnelse om turismens barndom under senare hälften av 1800-talet. Tiden då orden *badgäst* och *badort* tillkom och då tillgången på olika sorters bad var en badorts främsta lockmedel. Badhusets specialitet är tångbad. Tången kan man hämta vid stranden alldeles intill badhuset.

Hallands Väderö lockar

Har besökaren kommit till Torekov är det närmast en självklarhet att också besöka Hallands Väderö. Den paradisiska ön som ligger där och lockar ett stycke ut från bjäre-kusten. Ön är berömd för sina fina bad, sin säregna och mångskiftande natur och sin historia. Spår av denna historia finns från allra äldsta tid med mänsklig bebyggelse. För många är det nog naturen som ger de stora upplevelsorna. Skogen med de månghundraåriga träden, kärren med en unik flora. Strandklipporna, vikarna. Uddarna. Badvikarna. Alltför mycket för att rymmas i ett brev. Återigen nödgas jag hänvisa till boken.

Dagshög – nordens största bronsåldershöj.

Efter att ha upplevt den dramatiska kusten söder om Torekov har vi nått fram till Dagshög. En väldig gravhöj från bronsåldern, "placerad" på ett kustavsnitt som höjer sig högt över såväl havet som det omgivande landskapet. Detta upphöjda läge gör högen ännu mer imponerande – och dominerande. Inte så konstigt att högen under tidernas lopp har kopplats till ett par historiska sägner.

På samma plats blir vi också påmind

om bygdens mera näraliggande historia. Stora betongfundament och rester av gamla pirar berättar om den stenindustri som växte fram här under inledningen till 1900-talet. Sådana minnesmärken möter vi f.ö. på flera olika platser längs den yttre delen av bjäre-kusten. Även på Hallands Väderö, förresten.

Denna stenindustri är väl dokumenterad. En av dem som skrivit om detta är Karin Falkmer. Tack vare henne har vi kunnat berika vårt kunnande om denna utsatta kust och om dess människor och deras levnadsförhållanden. Boktips: "Burensvik-Dagshög. Naturen, kulturen och människorna".

En annan bjärebo, som skildrat denna kuststräcka och dess människor är Bertil Gunnarsson. Du som vill veta mer – sök gärna i årsboken Bjärebygden, som utges av Bjäre Härads hembygdsförening.

Kustens säregna skönhet.

Kusten här är vindpinad. De växter som vågat "sticka upp" – slånbuskar, hagtorn, nypon m.fl. - har fått sin form av de ständiga västanvindarna. Stenarna i strandkanten har fått sina mjuka former av havets bearbetning under tiotusentals år.

Att vandra längs denna kust innebär inte bara en njutning för ögat och örat. Här känns också närheten till den dramatik som utspelats här i samband med fartygsförlisningar och närheten till människor som tidigare bott här och som levt under ofattbart enkla förhållanden. Även här finns anledning att hänvisa till bjärebor – bl.a. de ovan nämnda – som skildrat livet vid kusten under olika historiska epoker.

När jag vandrar på denna strand,

ödslig men samtidigt paradiskt vackert, rinner några rader ur en tonsatt dikt upp i mitt minne. Ord, formade av en som är mycket bättre än jag när det gäller att måla med ord: Evert Taube.

Raderna hämtade ur hans *"Inbjudan till Bohuslän"*.

Kom ut till stränderna, de ödsligt sköna.

Med slån och hagtorn, böjda djupt av storm.

Med gamla båtvrak, som har mulnat gröna.

Men än, i brustna skrov, bär vågens form

Det var på denna strand

som Sydkraft på 1960-talet planerade för att bygga ett kärnkraftverk. (På den tiden sade man atomkraftverk.)

V. Bjäre kommun arrangerade ett informationsmöte i V. Karups Bygdegård 1967. Till mötet kom inte bara kommunens beslutsfattare utan även intresserade kommuninvånare. Jag var en av dessa. Jag ville protestera mot planerna på att exploatera en stor del av bjärehalvöns omistliga kust.

Nu behövde jag (en ung spoling) inte agera. Det fanns många andra som protesterade . Personer som mer pondus än jag .

Protesterna mot Sydkrafts planer var så omfattande att bjärekusten kunde räddas. En bidragande orsak var måhända , att Sydkraft hittade en alternativ placering för sitt kärnkraftverk.

Oj då!!

Upptäcker nu att den här etappen av vår vandring längs kusten har redan blivit får lång – åtminstone mätt i mängden text i brevet.

Vi får ta en ny paus och återkomma med fortsättning i ett kommande Nyhetsbrev.

Välkommen till bjareforlaget.com

d.v.s min hemsida. Där hittar du mer information om Bjäre och dess historia.

Ett tips: Under rubriken "Efterlysningen" hittar du bilder ur mitt fotoarkiv som saknar text.

Har du information om någon av dessa bilder är jag tacksam om du mejlar uppgifter till mig.

Min boklåda

Boktitel	Ord.pris	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	Slutsåld	
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäre historia	330	70
På räls över hallandsås....	Slutsåld	
NÄRA HAVET trivs jag bäst	330	Ny

Du kan välja att köpa böcker direkt genom mig eller i något av våra försäljningsställen. Det gäller bl.a. bokhandel i Båstad, Laholm och Ängelholm, VKIF:s loppisbutik i V. Karup, Torekovs Turistbyrå, ICA i Torekov, Restaurang Hovs hallar, Kajs Fiskrökeri i Segeltorp. Ange vid beställning hos mig om du önskar få böckerna skickade med posten.

Min språklåda

har under årens lopp hämtat material från olika delämnena, alla med språket som gemensam nämnare. Det har handlat om dialekter, bevingade ord, gamla talesätt mm. Den här gången hämtar jag godbitar ur en bok som en av mina läsare (tack Bertil i Hallavara) har försett mig med. Bokens titel: "Ja kommer ihu".

Boken innehåller en samling berättelser om människor från tidigare generationer. Personligt återgivna berättelser om människor i nordvästskåne, som var kända för sina drastiska sätt att uttrycka sig och som vittnade om såväl levnadsvisdom som en stor portion humor.

Den som samlat ihop denna skattkammare av uttryck och talesätt heter Anders Andersson. Han var bankman, häradsdomare och medarbetare i NST. Örkejlunga hembygdsförening har sett till, att denna guldgruva med folklivsskildringar har gjorts tillgänglig för allmänheten i form av en bok. Den utkom 1999. I boken får vi bl.a. många exempel på de målande talesätt, som den tidens tänkare formulerade.

Vi tar några smakprov:

Han e vand ve å gau lant fram i kyrkan.

Den hann ä inte lätt å möda i ett smalt sträde.

Han har allri vaed länger frau himmed, än ad han har konnat se de ryger au skorsteinen.

Där rögen gaur mod vingen ä de han som bestämmer. Där rögen gaur mä vingen ä de hon.

Han har svårt för att fatta, så en kan allri berätta en roli historia för honom, för då skrattar han i kyrkan på söndan.

Hasse uppskattar boken

En som verkligen uppskattar den här boken är Hasse Andersson – Kvinnaböske. Vi kan läsa hans omdöme på bokomslagets baksida:

"-Det är viktigt att lyssna till dom som "kommer ihu". Det blir som en passage till våra rötter. I skolan fick vi ju lära om kungar, adelsmän och andra prominenta personer, men när det gällde folket beskrevs det som en grå massa. Jag skulle gärna se verk av det här slaget som tillägglitteratur i grundskolan. För att få eleverna att känna samhörighet med sin hemtrakt och människorna som bott och verkat där.

Och, tillägger Hasse:

"- Det finns egentligen bara två viktiga saker som vi kan ge våra barn och ungdomar: först rötter och sedan vingar.

Böcker med bjäre-anknytning

Nyligen har vi berikats med ytterligare litteratur med anknytning till Bjäre och vår historia. Till dessa vill jag gärna återkomma. Nu har det här brevet redan hunnit bli alltför långt, så det får bli i kommande brev.

Vet du någon

I din bekantskapskrets som du tror vill få mina Nyhetsbrev får du gärna tipsa. Skicka till kalle@bjarenet.com

Vänligen

Kalle

Kalle Eriksson

Bjäreförlaget - Hallavaravägen 102 - 269 91 Båstad - Tel. 0431-365332